

Makale Gönderim Tarihi: 13.06.2023

Makale Kabul Tarihi: 18.07.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ROMANTİK DÖNEMİ ŞAİRLERİN/YAZARLARIN GENÇ ÖL- MELERİNE DAİR

ON THE YOUNG DEATHS OF POET / WRITERS OF THE RO- MANTIC ERA

Ahmet SARI¹

Özet

Romantik dönem her yönüyle bir Alman akımıdır. “Lingua romana”dan, halkın dilinden kökenini alan; Alman ulusunun, Alman örfünün, adetlerinin, masallarının, efsanelerinin, bir ulusu ulus kılacak her unsurun öne çıkarılmasını ve araştırılmasını talep eden bir akımdır. Her akımda olduğu gibi Romantik akımın da kendine ait kavramları vardır. Yarım asır süren, üç farklı şehirde (Jena, Heidelberg, Berlin) gelişen bu akım sadece kendi kavramlarını oluşturmamış, bu elli sene içinde toplumsal, siyasi, kültürel dönüşümlere de yol açmıştır. Büyükşehirlerden kaçış, seyahat, idilic ortamlarda huzur buluş, hayal ötesi alanlara açılma gibi unsurların edebiyata girişi yanında düello gibi bir müessese de Romantik döneme mahsus bir ritüeldir. Biz bu makalede Romantik dönem şairlerinin, yazarlarının, sanatçıların neden kırk yaşlarını geçemedikleri, neden genç öldükleri üzerine bir araştırma yaptık. Bu bağlamda dönemin amansız hastalıklarının, bu dönem Zeitgeist’inin romantik entelektüellere şanssızlıklar, bahtsızlıklar oluşturmasının, kazaların, intiharların ve düellonun bu genç ölümlere neden olduğunu gördük.

Anahtar Sözcükler: Romantik, Genç Ölmek, Düello, Hastalık, İntihar

Abstract

The Romantic period is a German movement in every aspect. “Lingua romana” demands that the German nation, German customs, traditions, tales, legends and every element that makes a nation a nation should be emphasized and researched. As with every movement, the Romantic movement has its own concepts. This movement, which lasted half a century and developed in three different cities, not only created its own concepts, but also led to social, social, political and cultural transformations in these fifty years. In addition to the introduction of elements such as escaping from metropolitan cities, traveling, finding peace in idyllic environments, and opening up spaces beyond imagination into literature,

¹ Prof. Dr. Ahmet SARI, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü. asari@atauni.edu.tr, ORCID 0000-0002-6959-8771.

an institution such as dueling is a ritual unique to the Romantic period. In this article, we have conducted a research on why poets, writers, artists or musicians of the Romantic period did not live past the age of forty and why they died young. In this context, we have seen that the unrelenting diseases of the period, the Zeitgeist of this period, the misfortunes and misfortunes of romantic intellectuals, accidents, suicides and duels were the causes of these young deaths.

Key Words: Romantic Period, Dying Young, Duel, Illness, Suicide

Aber das Wehende höre, die ununterbrochene Nachricht,
die aus Stille sich bildet. Es rauscht jetzt von jenen jungen Toten zu dir.

Ama dinle soluğu, sessizlikten üreyen esintisiz bildiriyi.
Hışırda işte sana doğru gencölenlerden.

(Rainer Maria Rilke, Duineser Elegien I)

Hayatın üç aşamasından biri olan gençlik yılları özünde heyecanı ve delişmenliği barındırır. Çocukluk yılları ve ihtiyarlık yıllarına göre bu yıllar “kanın en hareketli”, “kanın en deli” olduğu yıllardır. “Delikanlı” kavramının bir anlamda açılımına bu minvalden bakmak gerekir. Yaşlılığın getirdiği ağırbaşlılığı, adımlarını yaşam boyu elde edilmiş deneyimlerden süzerek kararlı atışı bu çağlarda aramak beyhudedir. Gençliğin serinde hektiklik, hareketlilik, kıvraklık, atılgan bir ruh vardır. Hayat deneyimi arttıkça, gözlem mekanizması geliştikçe, insan hayata dair gerçekleri görüp geçirdikçe “kandaki delilik” durulur. Damarda “deli” kan taşımanın elbette bir de dezavantajı vardır. Aşırı hareket, insanın düşünce mekanizmasını, dikkat merkezlerini olumsuz etkiler. Genç, “hızlı” yaşamının bedelini ağır bir şekilde hayatıyla ödeyebilir. Serde var olan bu garip hareketlilik duygusu onların mahvı anlamına mı gelmektedir? Genelde gençlik özelde de Romantik dönem şairlerin de gençliği “başta bir duman” mıdır? Romantik dönem şairleri “kanlarındaki delilik”lerinden mi bir türlü durulamamışlar, içlerindeki o “pathos” mu onları en heyecanlı alanlara sürüklemiştir? Aşk, tutku, kin, kaza, “başka uluslar için canı feda” bu şairlerin ömürlerini kısaltmış mıdır? Yukarıda sözünü ettiğimiz romantik dönem genç şairlerinin başlarını yiyen “garip hareketlilik” çağa özgü olan ve Lenau’dan Kleist’a, Novalis’ten Büchner’e kadar bütün şairleri/yazarları, hayatlarının baharlarında yaşamdan koparıp götüren bir hareketliliklerdir.

Bu yazıda temel alacağımız Romantik dönem Alman şairleri/yazarları ve o dönemde yaşayan diğer ulusların romantik şairlerinin/yazarlarının artık “moda” haline gelmiş “genç ölümleri” üzerine biraz düşünmek; onları genç ölmeye neyin ittiğini araştırmak; “genç ölme”nin bir etüdünü yapmaktır. Bu aşamada hastalıklardan, düellolardan, bahtsızlıklardan, kötü talihten söz ederek de Romantik şairlerin/yazarların “genç ölümleri”nin nedenlerini açma imkânı bulmaktır.

Emil Michel Cioran “Burukluk” isimli kitabında romantiklerin “son intihar uzmanları olduklarını, onlardan sonra baştan savma intihar edilir olduğunu, kaliteyi iyileştirmek için yeni bir çağ bunalımına ihtiyacımızın olduğunu dillendirir.² “Romantik gençliğin hayattan tikslenmeyle dolu derin melankolisi” üzerine dikkat çeken Cioran söz konusu kitabında romantik dönem Alman şairleri üzerine aforizmalarla örülü görüşlerini sıralar. Nietzsche, Hölderlin, Goethe üzerine birbirinden güzel aforizmalar yazan Cioran, Almanların tahammülünün

2 Emil Michel Cioran, **Burukluk**, Metis Yayınları, İstanbul 1993, s.14

sınır tanımadığını; çılgınlık söz konusu olduğunda bile böyle olduğunu, Nietzsche'nin on bir yıl, Hölderlin ise kırk yıl yaşama dayandığını belirtir.³ Hölderlin gerçi genç ölenler safında yer almaz, ismi anılmışken Ahmet Cemal'in "Hölderlin" metninde Alman edebiyatının bu en bahtsız şair ve dramaturgunu incelerken dönemin bir panoramasını da verir. "Gençölenler" kavramı işte burada yeniden su yüzüne çıkar. Ahmet Cemal'in "Hölderlin" kitabının önsözündeki saptamalar bu bağlamda çok önemlidir:

Hölderlin, en uzun yaşamlar için bile inanılmaz gelebilecek zirveleri henüz yirmilerinde olan insanlarca tırmanıldığı, bütünüyle gençlerin sırtında yükselen bir çağda yaşadı. İster siyaset, ister sanat ve edebiyat alanında olsun bu gençler başlangıçta birer hiçken, sonunda her şey olanlardan meydana gelen bir kuşağın temsilcisiydiler. Fransız İhtilali'nin büyük adlarından Camille Desmoulin ve Maximillian Robespierre, ihtilalin ardından Fransa'nın başına geçen ve daha otuzlu yaşlarında imparatorluk tacını giyen Napoleon, sanat ve edebiyat yaşamında Shelley, Byron, Keats, Novalis, Kleist, Lenau, Puşkin, Büchner ve Hölderlin uzatılabilecek bir listede yer alan adlardan yalnızca birkaçıdır.⁴

Ne var ki Stefan Zweig'in "Dünya Fikir Mimarları" başlığı altında toplanan biyografik denemeler dizisinde yer alan "Hölderlin" denemesinin hemen başında belirtildiği gibi tüm görkemini gençlere borçlu olan 19. yüzyıl, aynı zamanda gençleri sevmeyen bir yüzyıldır. Nitekim yukarıda sayılanların hemen hepsi, daha kırklarına varamadan hasta yatağında, düelloda ya da giyotinin bıçağı altında ölüm gitmişlerdir. Belki de "Zeitgeist" olarak bu trajik zamana tanıklık kaçınılmazdır. Kendileri de bu denli trajik bir kaderi yaşamak zorunda kalmışlardır. Cioran'ın "intihar uzmanı" olarak gördüğü bu gençlerin içlerinde "çağın genelinde var olan bunalım"ı saptaması, bu bunalımın farkına varması ve fakat yine de amor fati düsturunca kaderlerini severek yine kaderlerini yaşaması Romantik dönemi hüznü kılan akımlardan biridir. Modernizm genelde natüralizmin başladığı fin de siecle çağına dayandırılır. Oysa Romantik dönem teknolojik hamlelerin görüldüğü, çoğu buluşun ve icadın sosyal ve toplumsal yaşantıyı şekillendirdiği bir çağdır. Romantizm döneminin içinde yer aldığı 19. yüzyıl çok hızlı yaşanmış bir zamandır aynı zamanda. İçinde "romantik melankoli" olarak da nitelendirilebilecek bir "hüzün" ve "bunalım rüzgârını" taşır. Bu fırtına, kırkına bile varamadan beyinleri etkisine alır ve onları boğar, öldürür. Goethe'nin zamanında moda haline gelmiş ve gençlere kötü örnek olmuş Werther düşünüldüğünde, bir kitap bile bir yığın insanın –ve çağın- ölüm furyası haline gelebiliyorsa, bir dönem, kendinde bu kıyım sürecini daha pervasızca yaşayabilir. "Hüzün" ve "melankoli" ne yazık ki yalnızca o ölüm aracında, kitapta değil, şairlerin ve entelektüellerin içinde, yüreğindedir.

Stefan Zweig'in "Dünya Fikir Mimarları (Kleist, Nietzsche, Hölderlin)" isimli kitabının "Hölderlin" bölümünde konumuz olan Romantik dönem şairlerinin genç ölüm sorunu ele alınır. Zweig uzun uzun, o dönemde yaşanmış bu "bahtsız" ve "talihsiz" sorunu inceler. Zweig'a göre, bu yüzyıla kadar başka hiçbir yüzyılda, bu kadar kısa bir tarih dilimi içinde, bu denli önemli yazar, şair ve sanatçı "mahvı" olmamıştır. Bu mahvın ilk şairi aslında isminin tam açılımı Nikolaus Franz Niembsch olan Nicolaus Lenau'dur. Avusturya'nın geç romantiklerinden biri olan Lenau karamsarlığı, melali, dünya acısı (Weltschmerz) ile bilinir. Eserlerinde güçlü çatışmanın, karşıtlığın, zıt duyguların (Ambivalenz) görüldüğü şairin "derin melankoli"yi laymotif hale getirdiği gözden kaçmaz. Bu ikili karşıtlıklarda bir yönüyle melal, melankoli, çöküş ön plana çıkarken özgürlük-

3 A.g.e., s.15

4 Friedrich Hölderlin, **Deliliğin Arifesinde**, (Ahmet Cemal çev.) YKY, İstanbul 1996., s.11-12

lerin, demokrasinin izi de sürülür. Doğa şiirlerini, idilic şiirleri çok sever, musiki bilgisi ve enstrüman çalma yeteneği de olduğundan şiirlerinde prozodiyi, tınıyı, müzikaliteyi işler. Şiirlerinde ve eserlerinde doğayı her ne kadar işlese de ona bağlı ölüm duygusunu, yıkımı, insanın dünyada yalnızlığını, dünyanın geçiciliğini de tema olarak ele alır. 1822'den 1832 yıllarına kadar hukuk, tıp, tarım, felsefe eğitimi almış bu çoklu ders bilgisi bir şekilde imge olarak şiirlerine de yansımıştır. 1832 yılında farklı bir yaşamı denemek için Amerika'ya gitmişse de bir yıl sonra göze aldığı bu gezide istediğini elde edemediği hayal kırıklığıyla geri dönmüştür. Heinrich Heine'nin kaçışında olduğu gibi Lenau'un Amerika'ya gidişinde de elbette zamane Almanya'nın politik bas

kısının, bu politik baskının ruhunda oluşturduğu yaralanmaların payı vardır denilebilir. Çocukluğundan beri bir yerleri görme sevdası olan, gezmeyi çok seven Lenau aynen Rainer Maria Rilke'de, Paul Celan'da olduğu gibi ileride vatansızlığa dönecektir. Birçok aşk yaşamasına rağmen hiçbirinde ilişkiyi sürdürmemiştir. Lenau, Goethe gibi çağın büyük sorunları ile ilgilenmiş, felsefe etüdünün edebi yaratımında çok önemli rol oynadığı görülmüştür. Şiirinin angajman boyutu vardır. Politik şiirler yazmaktadır. Dönemin sorunlarını politik olarak şiirlerine konu olarak seçmektedir. 1844 yılında çıldırarak, ruhen ve bedenen bir daha kendini toparlayamamıştır. Buna birçok intihar girişimi de eklenmiştir. Viyana'da hatta Stuttgart'ta sanatoryumlara konulmuş, burada altı yıl gibi uzun süre kalmış ve 22. Ağustos 1850 yılında da vefat etmiştir. Lenau'nun daha kırk sekizinde gencecik yaşında hele de "Don Juan" adlı son eserini örerken çıldırarak ölümü bu geç romantik akımın trajedisinin işaretidir.

Nikolaus Lenau

Bir başka genç ölen Romantik şair/yazar da “Novalis” takma adını kullanan Friedrich von Hardenberg’tir. 2 Mayıs 1772 yılında doğmuş 29 yaşında 25 Mart 1801 yılında vefat etmiştir. Gerçek ismi “Georg Philipp Friedrich Freiherr von Hardenberg”tir. Romantik dönemin çoğulcu, ansiklopedik bilgi merakı, “Wissensdurst” olarak da değerlendirilecek bilgi açlığı, Novalis’te de vücut bulur. Mineraolojiden felsefeye, tıptan edebiyata sosyal bilimlerle doğa bilimlerini genç yaşlarda merak etmiş ve bunları birbirinden ayırmamaya çalışmıştır. Fragmanlarında Romantik dönemde “Universalpoesie” olarak da değerlendirilecek “evrensel edebiyat” kavramını bütün bilimlerin harmanlaması olarak da görmüştür. İlk eğitimini Christian Daniel Enhard Schmid’in de yer aldığı özel öğretmenlerinden alan Novalis, Eisleben’de Luther okulunda gramer, retorik, antik edebiyat

dersleri almıştır. Jena’da hukuk fakültesinde okuyan Novalis o dönemde bu okulda dersler veren Schiller’den dersler almıştır. Jena ve Weimar o dönemde kültür mekânı olduğundan Romantik dönemin çoğu yazarlarının burada bulunduğu ve burada eserlerini ürettiklerini söyleyebiliriz. Novalis ile Schiller dostluğu da buna bir örnektir. Goethe, Ludwik Tieck, Jean Paul, Schelling, Schlegel kardeşler, Herder, Jena ve Heidelberg romantikleri daha sonra dünyaya yayılacak bu akımda hep birlikte rol almışlardır. Fichte’nin felsefesiyle yakından ilgilenen ve onu geliştiren Novalis Saksonya’da Freiberg Madencilik Akademisi’nde jeoloji branşına kaydolmuştur. Novalis’i yıkıma götüren olay ise nişanlısı Sophie von Kühn’ün 1797 yılında ölümüdür. Ölüm teması ile yakından ilgilenmeye başlayacaktır. O dönemlerde Romantik dönemin en önemli dergisi Athenaeum’da fragmanlarını yayımlar. Söz konusu dergi “Novalis” mahlasını kullanacağı dergidir. Bir sene yastan sonra 1798’de Novalis Julie von Charpentier ile nişanlanır. Ağustos 1800’de tüberküloz hastalığına yakalanır. 25 Mart 1801’de Weißenfels’de 28 yaşında vefat eder. Hastalıkların Romantik dönem şairlerinin genç ölümlerinde büyük etkisi olduğu görülür.

Friedrich von Hardenberg (Novalis)

Genç ölen bir diğer Romantik şair/yazar da Heinrich von Kleist'tir. 18 Ekim 1777 yılında Frankfurt/Oder'de uzun adıyla Bernd Heinrich Wilhelm von Kleist olarak doğar. Kleist, kurmay yüzbaşı, daha sonra da binbaşı olan Joachim Friedrich von Kleist ve ikinci eşi Juliane Ulrike'nin en büyük oğludur. Heinrich von Kleist ilk derslerini bir öğretmenden, ilahiyatçı ve daha sonra Frankfurt ortaokulunun müdürü Christian Ernst Martini'den alır. 18 Haziran 1788 yılında babası vefat eder. Kleist, din eğitimini sürdürür. Askeri eğitime onbaşı olarak devam eder. 3 Şubat 1793 yılında annesinin ölümüyle Fransa'ya karşı ren seferine katılır. Asteğ-

menliğe kadar terfi eder, müzik yeteneği de olduğundan klarnet çalmaktadır. Çoklu disiplin merakı Kleist için de geçerlidir ve sadece edebiyatla uğraşmaz, fizik, matematik gibi branşlarda eğitim alır. Fen bilimlerine merakını köreltmez. 1800 yılının başlarında Kleist, Frankfurt generalinin kızı Wilhelmine von Zenge ile nişanlanır. Yaz aylarında, üç sömestrden sonra eğitimine ara verir ve Prusya memuriyetine hazırlanmak için Berlin'e gider. Immanuel Kant ve Jean Jacques Rousseau'nun felsefeleri üzerine çalışır.

Heinrich von Kleist

Kleist'in savruk, bir yerde tutunamaz umarsız ruhu onu rahat bırakmaz. 1800 yılında Berlin'de Maliye Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başlar. Orada da aradığını bulamaz ve Paris'e gider. İsviçre'ye yerleşir. Drama yazmayı sevdiğinden elinde bitirdiği "Schroffenstein Ailesi" adlı dramayı dostlarının dikkatine sunar. İsviçre'de de aradığını bulamaz ve Almanya'ya Romantik dönem yazarlardan Goethe Schiller ve Wieland'ın olduğu Weimar'da onları ziyaret eder. Phöbus dergisini, Berliner Abendblatt dergisini çıkarır. Bir taraftan da tutkusu olan çifte ölüm düşüncesini uygulamaya geçirmek için kendine ölmek için yoldaş aramaktadır. Bunun için akrabalarından sevdiği kadınlarla işe başlar. Kendisi gibi yaşama umudu kalmamış, amansız bir hastalığa yakalanmış Henrietti Vogel adındaki Alman bir kadın müzisyen ile birlikte ölmeye karar verirler. Rahim kanserinden muzdarip Vogel iyileşemeyeceğini anlayınca, intihar korkusu olduğundan Heinrich von Kleist'ın

kendisini öldürmesini ister. Kleist zaten yıllarca ölmek için bir partner aramaktadır. Birlikte ölmeye karar verirler. Ölümlemlerini de esetize ederler. Heinrich ve Henriette, 1811 yılının 21 Kasım sabahında Berlin’de bulunan Kleiner Wannsee gölü kıyısında birlikte kahvaltı ederler. Heinrich, önce Henriette’yi tabanca ile kalbinden vurur, sonra silahı kendi ağzına dayar ve tetiği çekip kendisini de öldürür.

Romantik dönemde genç ölen bir başka yazar, dramacı da Georg Büchner’dir. 24 yaşında ölen bu Romantik drama yazarı kısacık ömründe fragman dramalar bırakmasına rağmen dünyada en fazla sahnelenen eserlere sahiptir. Goddelau’da, Darmstadt’ta 1813 yılında doğmuş ve Zürih’te 1837 yılında vefat etmiştir. Dönemde çoğu yazarda olduğu gibi onda da sosyal bilimlerle fen bilimleri birbirinden ayrı değildir ve tıp öğrenim görmüştür. Fransız devriminin de çağdaşı olarak Hessen köylülerine yazdığı bildiri (Der Hessische Landbote)

çok popüler olmuştur. Fransız devrimi nasıl eşitlik, adalet, özgürlük taleplerinde bulunuyor ve işçi sınıfının haklarını savunuyorsa Büchner bildirisinde Hessen köylülerinin haklarını savunmuştur. Çok geçmeden zaten bildirinin siyasal etkilerinden Hessen’den kaçmak zorunda kalmıştır. Bugün elimizde olan fragman kalmış dramalarıyla her disiplinde nasıl da ehil olduğunu, felsefe ve doğa bilimlerini nasıl harmanladığını ve bundan bir “Universalpoesie” oluşturduğunu görürüz. Georg Büchner’in genç ölümüne sebep bir hastalıktır, tifodur. Yakalandığı tifo onu 17 gün içinde öldürmüştür. Almanya’nın komşusu olan ve sosyal, toplumsal olaylarda, işçi sınıfı ayaklanmasında, onların haklarının kendilerine verilmesinde önemli rol oynamış Fransız Devrimi’ni heyecanla karşılayan ve eserlerine de hele de ilk eseri “Danton’un Ölümü”ne (1835) bunu konu eden Büchner Almanya’da da böylesi özgürlüklerin toplum indinde devreye girmesini düşünmektedir. Yine deha dönemi yazarlardan aklını yitiren Michael Reinhold Lenz’in hayatından esinlenerek yazılmış Lenz (1835) adlı öykü fragmanı da etkili bir öyküdür. Lenz ne kadar hastalıklı bir ruhu anlatırsa Woyzeck draması da yine zamane toplumsal bir olayı dramaya konu eder. Woyzeck’in kendini aldatan eşi Marie’yi bıçaklaması ve öldürmesi üzerine trajik bir dramadır bu drama. Georg Büchner’in genç yaşta ölümü drama alanında daha yazılacak güzel eserlerin de sekteye uğraması anlamına gelmektedir.

George Büchner

Bir başka genç ölen Romantik yazar, dramaturg Friedrich Schiller’dir. Marbach’da, Almanya’da 10 Kasım 1759’de doğan şair, dramacı Schiller 9 Mayıs 1805 yılında Weimar’da daha kırk altı yaşında vefat etmiştir.

Friedrich Schiller

Romantik dönem yazarlarının Kadim Yunan ve Kadim Roma okumaları onları yeni bir medeniyet bilincine teşvik ettiği için Schiller de Eski Yunan okumalarını sürdürmüştür. Herder, Wieland, Goethe gibi yazarlarla Weimar ve Jena’da dostluklar kurmuş ve Jena üniversitesinde tarih derslerine girmiştir. Romantik dönemin başkenti Jena olduğundan orada biriken Fichte, Schelling, Schleiermacher, Leibniz, Wolff, Kant vb. yazarlarla kültürel alışverişlerde bulunmuş ve Goethe ile “Horen” dergisini çıkarmıştır. Ağırlaşan hastalığı nedeniyle Weimar’da genç yaşlarda ölmüştür.

Yazar olmasa da Romantik dönemde sanatsal eylemlerde bulunan ve militer ressam olarak anılan, çok genç yaşlarda hastalık nedeniyle ölen bir başka sanatçı da Carl Schindler’dir. Schindler, Avusturya’da, Viyana’da, Laimgrube’de dünyaya gelmiş Johann Josef Schindler’in oğludur. Schiller’de ve Georg Büchner’de olduğu gibi hayatında askeri eğitimin önemli olduğu söylenebilir. İlk eğitimini babasının yanında almış, askeri alana ilgi ondan kaynaklanmıştır. 1836 yılında Viyana Güzel Sanatlar Akademisi’nde okumuş, Karl Gsellhofer ve Leopold Kupelwieser ilk hocaları olmuş, 1837 yılında da Peter Fendi’nin özel öğrencisi olmuştur. Serbest ressam değil de askeri, militer ressam statüsünde derslerini Belange’dan, Charlet’ten Lami ve Raffet’den geliştirmiş, ilk sergisini 1839 yılında yapabilmıştır. Romantik dönemde genç ölümlere neden tüberküloz Schindler’i de yakalamış, 21 yıllık gencecik yaşamında üniversite tahsilini sıklıkla yarıda bırakmak durumunda kalmıştır. Sanatoryumlara gitmiş, Laab im Walde’de yer alan ve soğuk su terapisi de veren sanatoryumlarda hastalığına çare aramış ama 21 yaşında akciğer tüberkülozundan vefat etmiştir.

Carl Schindler

Yine romantik döneme ait başka genç yaşta ölmüş ressam Franz Pforr'dur. 1788 yılında Frankfurt/Main'da doğan ressam 1812 yılında Roma'da Albano Laziale'de vefat etmiştir. Johann Georg Pforr'un ve eşi Johanna Christiane Pforr'un oğlu olan ressamın yeteneklerini babasından aldığı söylenebilir. Babası o dönemde tanınmış at ressamıdır. Genç yaşta ailesinin ölümüne şahit olmuş, anne baba ölümünden sonra kardeşinin ölümünü de görmüş kendisine dayısı Johann Heinrich Tischbein bakmaya başlamıştır. Tischbein da ressam ve sanatçı olduğundan 1801 yılında Kassel'de genç Pforr'u yanına almış ve onun bakımını, eğitimini üstlenmiştir. Viyana Sanat Akademisi'ne 1805 yılında girmiş katı Klasik eğitimin verildiği bu akademiden pek de hoşnut olmamıştır. Akademi'nin katı eğitiminin ruhlarını yeterince özgür yetiştirmediği kanaatine varmışlar, geçmişe dönmek ve ruhlarındaki boşluğu mazinin değerlerini yeniden üretmekle doldurmuşlardır. Eski kadim ressamların sanatında derinleşmeyi ve onarı yeniden üretmeyi hele de Roma'da yeni bir akıma çevirmişler "nasıralı sanat" (nazarenische Kunst) diye de yeni bir akım geliştirmişlerdir. Pforr, 24 yaşında tüberkülozdan vefat etmiştir.

Franz Pforr

Biraz da Alman Romantik şair, yazar ve ressamların dışında söz konusu akım dünya akımı olduğundan, dünyada da rağbet gördüğünden Rus, İngiliz, Fransız romantizmde genç ölenlerin durumu nedir ona bakmakta fayda vardır. Rus romantiklerden Puşkin'in hayatı bu bağlamda ilginç bir hayat olarak karşımıza çıkar. Romantik dönemin dünya görüşünü ya da romantik dönemde yaşama ve ölüm biçimi varsa Puşkin'in düelloda ölmesi bu akımın gerekliklerine uymaktadır. Düello bir nevi romantik akımın beraberinde getirdiği bir cezalandırma biçimi, intikam duygusunu yerine getirme biçimi olduğundan Puşkin'in ölümünün tam romantik dönemin şartlarında gerçekleşmiş bir ölüm olduğu söylenebilir.

Aleksandr Sergeyevič Puşkin

6 Haziran 1799 tarihinde Moskova'da doğan ve 10 Şubat 1837 yılında ölen Puşkin'in Rus edebiyatının en önemli kurucu şair yazarlarından biridir. Soylu ve asker kökenli bir ailenin üyesi olarak başta annesi Marina Hannibal'ın katkıları olmak üzere iyi bir eğitimden geçer. Ailede, evi içinde aldığı eğitimde dadısı Arina'nın masalları, Rus ve dünya masallarını sevmesinde, Rus kültürünü kökleriyle tanimasında büyük etkisi olduğu bilinir. Fransız mürebbiyelerin yardımıyla dönemin dünya dillerini, o dillerde şiirler yazacak kerte de öğrenir. Daha ziyade politikacı yetiştirmek için Saint Petersburg'dan merkezden uzakta Tsarskoye Selo'da, bir taşada eğitim alan Puşkin şiir yazmaya ve şiirlerini kabul ettirmeye de gencecik yaşlarda başlar. Daha ziyade gerçekçilik akımı doğrultusunda idilik, siyasal, politik taşlamaları da olan şiirler yazmış, ulusal ve milliyetçi şiirler olduğundan da halk tarafından şiirleri rağbet görmüştür. Romantik şairlerin başka ulusların isyanlarına merakını Lord Byron'dan da bildiğimizden Puşkin'in de dönemin iktidarına ters giden şiirlerinin ona dört yıl sürgün hayatı getirdiği söylenebilir. Bu zamanda babasının yanında çiftlikte kalmış ama Yunan İsyanı'nı takip

etmiştir. Bir baloda tanıştığı Natalya Gomçarova ile evlenmeyi düşünmüş ama Natalya onun bu teklifini uzun vadede kabul etmemiş, ileri bir zamana tehir etmiştir. Doğu yolculuğu esnasında “Erzurum Yolculuğu” metnini yazacağı tanıklıklardan sonra memlekete geri döndüğünde yine Natalya’ya evlilik teklifinde bulunmuş, bu sefer ailesini ikna etmeyi başarmıştır. Natalya’nın daha sonraları Fransız George Charles d’Anthes adlı biriyle ilişkisini öğrendiğinde Puşkin, d’Anthes’i 1837 yılında düelloya davet eder. Karnından ölümcül yara alan Puşkin iki gün sonra 29 Ocak 1837 yılında vefat eder.

Romantik dönemin İngiliz kanadından çok önemli bir şairi de Lord Byron’dur. Asıl adı George Gordon Byron olan Byron 22 Ocak 1788 yılında doğmuş ve 19 Nisan 1824 yılında 36 yaşında vefat etmiştir. Çoğu Romantik yazar ve şair gibi soylu bir aileden doğan Lord Byron Cambridge’de Trinity College’de eğitimini alır. Genç yaşlarda seyahat etmeyi ve başka ülkeleri görmeyi seven Lord Byron Yakındoğu ve Güney Afrika’yı da gezilerine ekler. Başka ulusların özgürlük mücadelelerine katılmayı seçen Lord Byron Osmanlı-Yunan Savaşı’nda da Yunanlıların yanında yer almıştır. Romantik dönem şairlerin aktif politika ile ömrünü nasıl geçirebileceğine en iyi örnek Lord Byron’dur. Siyasi hele de ailevi sebeplerle İngiltere’den ayrılan dünyayı gezen ve diğer dünya ülkelerinde de soyluların ezdiği halka karşı halkı bilinçlendirmeyi, ulusların karşılıklı savaşlarında da Lord Byron perspektifinden mağdur olan tarafı seçmesiyle ömrü boyunca politik olmayı bırakmamıştır. Milano, İsviçre, Travenna, Piza, Yunanistan daha birçok yer Lord Byron’un politik angajmanını kendi ülkesi olmamasına rağmen farklı uluslara eklemesi ile geçmiştir. Lord Byron’un bu bağlamda romantik bir anarşist olduğu, bütün dünya halklarını savunan, monarşi ya da feodal baskılara isyan eden bir ruh taşıdığı söylenebilir. Aynı böylesi bir durum Osmanlı’ya karşı Yunanistan’ı desteklemek, isyanlara bizzat iştirak etmek için hareket etmesi sonucu bu gayesine ermeden ateşli bir hastalık sonucu ölmüştür.

Lord Byron

Lord Byron ile birlikte anılan bir diğer tanınmış İngiliz romantik şairi Percy Bysshe Shelley'dir. 4 Ağustos 1792 yılında Susse'de doğup yine genç yaşlarda 8 Temmuz 1822 yılında Livorno'da ölmüştür. İçinde bulunduğu toplumun normlarına karşı çıkmayı daha genç yaşlarda elde eden Shelley yazdığı anarşist, ortodoksi dışı metinleriyle hem okuldan hem de aile efradı tarafından dışlanmıştır. İngiltere'de evlenen fakat evliliğini daha sonra "Frankenstein" yazarı Mary (Shelley) için yok sayan Shelley, kızın babası izin vermeyince İngiltere'yi onunla birlikte terk etme kararı alırlar. Shelley'in doğu merakı "The Revolt of Islam" adlı kitabı ile gün yüzüne çıkar. Romantik dönemin kötü kaderi Shelley'i de yakalar ve 1822 yılında boğularak ölür, cesedi İtalya'da sahile vurur. Lord Byron'un, dostu Shelley'in cenazesinde yer almıştır.

Percy Bysshe Shelley

Lord Byron ve Shelley gibi çok tanınmış bir başka İngiliz Romantik dönem şairi ve yazarı da John Keats'tir. 31 Ekim 1795 tarihinde Londra'da dünyaya gelen ve 2 yaşında 23 Şubat 1821 tarihinde İtalya'da ölen Keats öğrencilik yıllarında cesaretiyle tanınmaktadır. Keats de çoğu Romantik şair ve yazar gibi zengin bir aileden gelmektedir ve aile ticaretle uğraşmaktadır. Anne babasının erken yaşlarda ölmesi sonucu bir varoluş boşluğuna düşen Keats ilk şiir denemelerini de daha yirmilerine basmadan gerçekleştirir. Romantik dönemde şairlerin ya da entelektüellerin disiplinler arası geçiş merakı, daha doğrusu bu dönemlerde sosyal bilimlerle fen bilimlerin birbirine yakınlığı Keats için de söz konusudur. Tıp alanı, şiir merakı yüzünden sekteye uğrar ve ömrünü şiire adar. Londra'da entelektüel topluluklara katılır ve Shelley ile dostluk kurar. 26 yıllık kısa ömrüne üç şiir kitabı sıkıştırmayı başaran Keats hele de çağın vebası sayılan ve tıp da daha gelişmediği için hastalıkların insanları ölüme sürüklediği aile içinden de dost çevresinden birçok trajik ölümlere şahit olur. Kendisi de amansız verem hastalığına yakalanır ve maddi sorunlar yüzünden tedavi edilemeden Şubat 1820 yılında kan kusarak bu ölümcül verem hastalığından vefat eder.

John Keats

Bizim yukarıda hayatlarını ve ölümlerini sıraladığımız genç ölen Romantik dönem şair, yazar ve ressamlar hakkında Stefan Zweig'in çok güzel tespitleri vardır. Zweig'in bu genç ölenler hakkında ne dediğine bir bakalım:

İngiltere'de, ancak yüzyıllar sonra yeni bir şiir dehası doğmuştur. Dertli, hayalgücü zengin bir genç, John Keats. Evrenin şu mutlu habercisi. Ne yazık ki ölüm, yirmi yedi yaşında onun son nefesini nağmeli göğsünden çeker alır. Mezarına ise bir düşünce kardeşi, en büyük sırlarının elçisi Shelley eğilir. Shelley, bu düşünce kardeşine bir şairin başka bir şaire yazdığı en güzel ölüm şarkısını "Adonais Ağıtı"nı söyler. Ama aradan yalnızca birkaç yıl geçer ve işte o saçma fırtına, Shelley'in cesedini Tiranyen kıyılarına atar. Dostu, Goethe'nin en sevgili mirasçısı Lord Byron koşup gelir ve Achillos'un Petroklos'a yaptığı gibi Güney denizinde üzerinde Shelley'in cesedi olan odun yığınına ateş verir. Shelley'in ölümlü gövdesi İtalyan semalarına doğru yükselir. Ne var ki Lord Byron da bir iki yıl sonra Missolinghi'de alevler içinde ölecektir. Topu topu bir on yıl içinde Fransa'ya ve İngiltere'ye verilmiş en "asil" şiir baharı mahvoluvermiştir. Bu elbette Almanya'nın genç kuşağını da sert bir yumruk gibi ve yumuşamaz mistik bir inançla etkilemiştir. Novalis vaktinden önce sönüp gider; karanlık bir gecede bir şamdan mumu gibi damlayarak. Kleist, ani bir çaresizlik içinde kafatasını paramparça eder. Raimund onu neredeyse aynı hunharlıkta bir ölümle izler. Georg Büchner'i yirmi dördünde bir sinir nöbeti alır götürür. Hayal gücü en zengin anlatıcı Wilhelm Hauff'u, bu deha goncasını, yirmi beşinde gömerler ve bütün bahtsız şairlerin şarkılaştırmış ruhu olan Schubert son melodide, vaktinden önce tükenir. Hastalıklar ve ölüm, bütün topuzları ve zehirleriyle, intiharla ve cinayetle, kökünü kazır bu genç kuşağın. Soylu "üzgün" Leopardi "karanlık" bir hastalıkta solar. Norma'nın şairi Bellini, genç yaşında ölür, uyanan Rusya'nın en aydınlık kafası Gribojedof'u Tiflis'te bir İranlı hançerler. Onun cenaze arabasına Kafkasya'da bulunan Alexander Puşkin Rusya'nın bu yeni dâhisi eşlik eder. Ama o da erken "göçer" derdine yanacak vakti çok olmaz onun da. Yalnızca birkaç yıl sonra yaptığı düelloda bir kurşun öldürür onu. İçlerinde kırkına varanı yoktur. Pek azı otuzuna kadar yaşamıştır. Avrupa'nın görüp göreceği en coşkun şiir baharı sanki bir gecede kırılır, dağıtılır ve her dilde birden doğaya ve "mutlu dünya" özlemine övgüler dizen bu gençlerin kutsal birlikteliği dinamitlenir.¹

1 Stefan Zweig, **Dünya Fikir Mimarları (Kleist, Nietzsche, Hölderlin)**, İş Bankası Yayınları, (Gürsel Aytaç çev.) Ankara 1989, s.144

Stefan Zweig adeta bizim makalede geniş bir şekilde dile getirmek istediğimizi bir paragrafında özetlemiş gibidir. Romantik dönem şair ve yazarların genç ölmelerine, trajik sonlarına, çoğunun kırkını geçmeden ölmüş olmalarını özlü bir şekilde bir paragrafta bakabilmeyi başarmıştır.

Dünya edebiyatı iyi incelendiğinde her ulusun edebiyatında genç yaşında ölenlere rastlanacaktır. Romantik dönemdeki kadar “geniş kapsamlı” olmasa da, Türk edebiyatında da genç ölmelere rastlanır. Atilla İlhan “Hangi Edebiyat” isimli kitabında bir yazısını şairlerin genç ölmelerine ayırmıştır. Meşrutiyet’in “müdevver” şairleri Cumhuriyet şairlerinden uzun yaşamışlardır. Kaba mantık, değişen topluma ayak uydurmayıp, daha erken “gitmeleri” gerektiğini mi söyler? Tam tersi olur. Yahya Kemal, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya hayli ihtiyar ölümler. Buna mukabil Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Ziya Osman, Fethi Giray, Ceyhun Atuf, Ömer Faruk, Suat Taşer, Niyazi Akıncıoğlu, Cahit Irgat Atilla İlhan’a göre aramızdan “genç” sayılabilecek yaşlarda ayrılmışlardır. Bunda elbet Meşrutiyet neslinin toplumla evvelden özdeşleşmiş olması; Cumhuriyet neslinin, geleneksel şiir tavrını ve sesini TDK Türkçesiyle sürdüremediği için, yabancılaşma etkili olmuştur. Ama tek neden bu mudur? Osmanlı geleneğinde divan şiiri paşalarla beylerin, halk şairi, eşkıyayla köylerin himayesindedir. Cumhuriyet şairi, milletin himayesinde olacaktır, nedense sık örselenen bir “üvey evlat” muamelesi görür ve görmektedir.¹

Şairlerin genç ölmelerinin ardında yatan nedenler ne olursa olsun, kültür kurucusu olan bu insanların daha hayatlarının baharlarında göçüp gitmeleri, o ulus için büyük bir kayıptır. Bir insanda imge evreninin, entelektüel bilincin kolay oluşturulmadığı düşünülecek olursa, şairlerin genç ölümü, bu durumu trajik bir alana çeker. Bir şair için genç ölmek trajedinin ta kendisidir.

---

1 Atilla İlhan, **Hangi Batı**, Bilgi Yayınları, İstanbul 1993, s.229-230

SONUÇ

Romantik dönem, çoğu Fransız menşeli akımlara göre Alman halkının ve ulusunun kendi dilinden, kültüründen, kendi içinden, kendi köklerinden çıkardığı bir akım olma özelliği taşımaktadır. Sadece Almanya'nın sınırları içinde de kalmamış, dünyaya yayılmıştır. Her ekol bir öncekine karşıt bir felsefe geliştiriyorsa Romantik akımın da Aydınlanmaya bir karşıtlık içinde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda 1790'dan 1840'a kadar üç farklı mekânda, Jena'da, Heidelberg'de ve Berlin'de etkisini göstermiştir. Yarım asır içinde kendine ait kavramlar oluşturmuş, akım kendi ilkelerini, kendi kavramlarını üretmiştir. “Fernsucht”, “fernweh”, “blaue blume”, “universalpoesie”, “romantische ironie” yanında toplumsal değişim ve dönüşümlerde de kendine ait moda oluşumlar var etmiştir. Düello bunlardan biridir. Bir başka husus da makalenin içeriğini oluşturacak olan ve Romantizm üzerinde biraz kafa yoranların hemen görebileceği bu dönem şair, yazar ve ressamlarının genç ölümleridir. Makalede görebileceğimiz şekilde genç ölenlerin hayatlarını etüt ettiğimizde bunların çoğunun zamane amansız hastalığı vereme ve başka hastalıklara kapıldıklarını görürüz. Hastalıklara tıbbi çareler henüz gelişmediği için ince hastalık, verem, tüberküloz gibi hastalıkların çağın hastalığı olduğu görülmektedir. Sadece romantik yazarlarımız, şairlerimizin değil, çoğu insanların o dönemlerde bu hastalığa kapılıp can verdikleri gözden kaçmaz. Bir diğer durum da Romantik'e has bir ritüel olan Puşkin'in ölümüdür. Puşkin'in eşi kendisini Fransız George Charles d'Anthes ile aldattığından Puşkin d'Anthes'i düelloya davet eder. Düello tam Romantik dönem ritüellerinden biridir. Şair karnına aldığı ölümcül yaraya iki gün dayanır ve ölür. Genç ölmesinin nedeni düellodur. Bahtsızlıklar ve şanssızlıklar da Romantik dönem şair-yazarların genç ölmelerine neden olur. Shelley'in fırtına nedeniyle gemisinin alabora olması ve cesedinin İtalya Tiranyen kıyılarına vurması, Lord Byron'un Missollinghi'de alevler içinde ölmesi bunlardan sayılabilir. Heinrich von Kleist'in sevgilisiyle çifte intiharı, Ferdinand Raimund'un kuduz olma korkusundan dolayı kendini silahla vurması, ölümü ile intiharlar da Romantik şair yazarların kaderlerini belirlemiştir. Zamane hastalıklar, intiharlar ve cinayetler, kaderin ilginç cilveleri Romantik dönem şair yazar ressamların, bu bahtsız kuşağın kökünü kazımıştır denebilir.

KAYNAKÇA

Rilke, R.N. (İstanbul 1996). *Duino Ağıtları*, İyi Şeyler Yayıncılık, (Can Alkor çev.)

Zweig, S. (Ankara 1989). *Dünya Fikir Mimarları (Kleist, Nietzsche, Hölderlin)*, İş Bankası Yayınları, (Gürsel Aytaç çev.).

Cioran, E.M. (İstanbul 1993). *Burukluk*, Metis Yayınları.

Hölderlin, F. (İstanbul 1996). *Deliliğin Arifesinde*, YKY, (Ahmet Cemal çev.).

İlhan, A. (İstanbul 1993). *Hangi Edebiyat*, Bilgi Yayınları.